

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLLY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»
Buxoro davlat universiteti
O'quv ishlari bo'yicha
profektori _____ R.G'. Jumayev
«25» 02 2023 y.

<p>«KELISHILGAN» Xorijiy tillar fakulteti dekani «25» 02 2023 y.</p>	<p>«KELISHILGAN» O'quv uslubiy departament boshlig'i _____ M.A. Tursunov «25» 02 2023 y.</p>
--	--

5120100 - Filologiya va tillarni o'qitish fransuz tili ta'lim yo'nalishi

bidiruvchilari uchun ixtisoslik fanlaridan
Yakuniy davlat attestatsiyasi imtihon

DASTURI

3.00. Ixtisoslik fanlari:

3.01. O'rganilayotgan til nazariy aspektlari

3.01.1. Leksikologiya

3.01.2. O'rganilayotgan til tarixi

3.01.3. Nazariy fonetika

3.01.4. Nazariy grammatika

3.01.5. Stilistika va matn tahlili

ANNOTATSIYA

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishuvi natijasida ona tiliimiz va xorijiy tildagi o'rganishga e'tibor nihoyatda kuchaydi. Respublikamizda ta'lim tizimi xalqimizning boy milliy va ma'naviy hazinalariga xamda taraqqiyot e'tgan boshqa mamlakatlarda tajribalariga suyangan holda rivojlanib bormoqda. Ushbu dastur chet tili bo'yicha bo'lajak mutaxassislariga tishunoslik fani taraqqiyoti jarayonida yaratilgan va fanda qo'llanib kelinyotgan "O'rganilayotgan tili nazariy aspektlari"ni atroflicha yoritishga xizmat qiladi. Ushbu dastur oliy o'quv yurti bakalavr darajasida fransuz tili o'rganuvchi talabalar uchun tayyorlangan bo'lib, ularga fransuz tili leksikologiyasi, nazariy fonetika, nazariy grammatika, o'rganilayotgan tili tarixi, stilistika va matn tahlili kabi fanlardan sistemali bilimlar berish, lug'at tarkibi va leksik qatlam xususiyatlari to'g'risida chuqur ma'lumot yetkazishga mo'ljallangan. Dasturda fanning maqsad va vazifalari, talabalar bilimiga, malaka va ko'nikmalariga qo'yiladigan talablar, shuningdek, o'rganilayotgan tili nazariy aspektlari fani dasturining asosiy nazariy qismini, baholash mezonlari, bitiruvchilari uchun ixtisoslik fanlaridan Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi savollari berilgan.

Tuzuvchilar:	 O.O. Bobokalonov, Fransuz filologiyasi kafedrasini mudiri, f.f.f.d (PhD)
	 O.I. Adizova, Fransuz filologiyasi kafedrasini dotsenti, f.f.f.d (PhD)
Taqdirchilar:	 S.J. Kamolova, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti, f.f.f.d (PhD)
	 M.M. Jo'rayeva, Fransuz filologiyasi kafedrasini professori, f.f.d (DSc)

Inshon dasturi Buxoro davlat universiteti Kengashida ko'rib chiqilgan va tasdiqlangan.

2023 yil « 31 » O1 dagi 8 - sonli bayonoma.

1.1. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni.

Ushbu fan tiling fonetik jihatlari, grammatik strukturasi, tiling lug'at tarkibi, tili birliglarining semantik xususiyatlari, frazeologik birliklari, so'z yasash usullari, tili lug'at tarkibining etimologiyasi, lug'atshunoslik, tili birliglarining shakllanishi va rivojlanishining umumiy qonuniyatlari, tili variantlari, shevalarning funksional jihatlari, tillar tarixi hamda tili taraqqiyotining qonuniyatlari kabi masalalarni qamrab oladi. Talabalarni nazariy fonetika, nazariy grammatika, leksikologiya, o'rganilayotgan tili tarixi, stilistika kabi aspektlarning ilmiy asoslari va filologik fanlar o'rtasidagi o'rni to'g'risidagi bilimlar bilan qurullantradi.

"O'rganilayotgan tili nazariy aspektlari" fani ixtisoslik fanlar blokiga kiritilgan kurs hisoblanib, bosqichma bosqich 2,3,4-kurslarda o'qitiladi. Ushbu fan xorijiy tillar bo'yicha mutaxassislar tayyorlashga ixtisoslashgan ta'lim yo'nalishtlari talabalar uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, boshqa umumkasbiy va ixtisoslik fanlarining nazariy va uslubiy asosi bo'lib xizmat qiladi.

1.2. O'quv fanining maqsad va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarni tili to'g'risidagi asosiy nazariy tushunchalar, chet tili o'rganishining uslub va yondashuvlari, tiling ilmiy bilimlar tizimida tutgan o'rni va ahamiyati bilan tanishtirish, ularga tili sahlarning nutqiy mulqot jarayonida kuzatiladigan asosiy qonuniyatlarni o'rganishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarda tiling ichki tuzilmasi, tili qatlamlari va birliglarini ilmiy asosda tadqiq etish ko'nikmalarini shakllantirish hamda ularning bir-biri bilan o'zaro munosabatlari to'g'risida ilmiy-nazariy tushunchalarga ega bo'lishlarni ta'minlash vazifalarini bajaradi.

5120100- Filologiya va tillarni o'qitish (Fransuz tili) ta'limi yo'nalishti

bitiruvchilari uchun ixtisoslik fanlaridan

Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi yozma ishlarni

BAHOLASH MEZONLARI

O'rganilayotgan tili nazariy aspektlari ixtisoslik fanidan bakalavriat yo'nalishtlariga yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi yozma usulda o'tkaziladi. Har bir variant 4 savoldan iborat. Variantdagi 4 ta savolning har biridan olish mumkin bo'lgan maksimal ball 25 ga teng bo'lib, jami 100 ball to'plash mumkin.

Har bir savolga javob to'g'ri va to'liq yoritilsa, O'rganilayotgan tili nazariy aspektlarga doir zamonaviy nazariyalarni bilishi, mustaqil, aniq fikrlar asosida muammolarga ijodiy yondashgan holda yoritilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 21,5-25 ball oralig'ida baholanadi.

Savolga to'g'ri javob yozilsa, O'rganilayotgan til nazariy aspektlarini ilmiy-amaliy jihatdan asosli mantiqli yoritilgan bo'lsa, biroq tishunoslik nazariyasining asoslarini, lingvistik qonunlar va tushunchalar kategoriyalarini, mulqot jarayonlarining funksional diskurs xususiyatlaridan foydalanishda ayrim noaniqliklarga yo'l qo'yilgan bolsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 21-18 ball oralig'ida baholanadi.

Savolga asosan to'g'ri javob yozilsa, biroq qo'yilgan masalaning mohiyati, mazmuni, natijalari yuzaki yoritilsa, fikr-mushoxada bayonida tarqoqlik kuzatilsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 17,5-14 ball oralig'ida baholanadi.

Savolga javoblar noto'g'ri yozilsa, o'quv adabiyotidan so'zma-so'z ko'chirilgan bo'lsa yoki savollarga, umuman, javob yozilmagan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 0-13,5 ball oralig'ida baholanadi.

№	Umumiy ball	Baho	Bakalavr talabasining bilim darajasi	Ballar taqsimoti
1	21,5-25	A'lo (90-100)	Lisomiy mulqot jarayonlarini tahlil qilish usullarini qo'llash, nufiy mulqot muammolari bo'yicha to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalariga ega; Qo'yilgan savollar mazmunan anik yoritilib, o'rganilgan xorijiy til fonetik strukturasi, grammatik qurilishi va lug'at tarkibining asosiy tushunchalari va kategoriyalari mazmun-mohiyati tulli ochib berilgan; tishunoslik nazariyasining asoslarini, lingvistik qonunlar va tushunchalar kategoriyalarini, mulqot jarayonlarining funksional diskurs	8-8,5 7-7,5
2	18-21	Yaxshi (70-89)	Javob tugri yozilgan, unda lingvistik bilimlar asosli yoritilgan, ammo mulqot jarayonlarining funksional diskurs xususiyatlari ifodalannagan yoki chakashliklarga yo'l kuyilgan. Javobda talabning mustakil mushoxada yuritish kobilyati seziladi.	6-7 5,5-6
3	14-17,5	Qoniqarli (60-69)	Savolga javobda masalaning mohiyati tushunilgan, ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan. Fikrlar bayonida tarkoklik kuzatiladi. Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan.	5-6 4-4,5 3-4
4	0-13,5 gacha	Qoniqarsiz (0-59)	Savol bo'yicha aniq tasavvurga ega emas. Umuman javob yozilmagan. Noto'g'ri javob va ma'lumot berilgan.	0-13,5

3.01. O'RGANILAYOTGAN TIL NAZARIY ASPEKTLARI FANI DASTURINING ASOSIY NAZARIY QISMII

3.01.1. LEKSIKOLOGIYA

1-mavzu. Leksikologiya faniga kirish

Fanning mazmuni. Leksikologiya termiining paydo bo'lishi va rivojlanishi. Leksikologiyaning boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Fanning predmeti va ob'ekti, fanning metodi va ishlatish yo'llari. Leksikologiya fanining bo'limlari va uning boshqa qismlari bilan bog'liqligi.

2-mavzu. Semasiologiya

So'z til lug'at tarkibining asosiy birligi sifatida. So'zning morfema, so'z shakli, so'z birkmasidan farqli xususiyatlari. Motivasiya tushunchasi. Idiomatika va motivasiya turlari: fonetik, morfologik, semantik. Ma'no va so'z ma'nosining tuzilishi. O'rganilayotgan til, ona tili va boshqa tillardagi so'zlarning semantik tuzilishi. So'z ma'nosining tuzilishini o'rganishda paradigmatika va sintagmatikaning roli. Kontekst va uning turlari. Sodd, tub, yasama va qo'shma so'zlamning o'ziga xos ma'nolari. So'z ma'nosi va uning tuzilishi. Frazeologik birliklar ma'nolarining xususiyatlari, ma'no turlari tasnifi. So'zning leksik-semantik variantlari. Ma'no tuzilishida sinxronik va diaxronik qarashlar va uning rivojlanish qonuniyatlari. Lug'at birligini semantik guruhlarga ajratish. Semantik maydon. Monosemiya, polisemiya, giperonimiya va giponimiya muammolari. Sinonim, antonim va omonimlar masalalari, va ularning manbalari, tasnifi, tilni boyitishi va til rivojlanishidagi ahamiyati.

3-mavzu. So'zning morfologik tuzilishi

Bir va ko'p morfemali so'zlar. Morfemaning leksik birlik Ekanligi. Morfemalar turlari va sinflari. So'z negizi va uning turlari. Hozirgi zamon ingliz tilida so'z tuzilishining turlari. So'z tuzilishiga diaxronik va sinxronik qarash. Morfemalar yasash. Morfema va allomorfealar. So'z tuzilishini morfemik tahlil qilish asoslari va ularning so'z yasash tahlildan farqi.

4-mavzu. So'z yasash

So'z yasash usullari. So'zning asosiy tarkibiy qismlari. So'z negizi. O'zaking tuzilishi va semantikasi. Keng va kam tarqalgan usullar bilan so'z yasash. Leksik nomlashda so'z yasashning roli va o'rni. So'z yasash qatorlari zanjiri. Old qo'shimchalalar va ularning turlari. Har xil mezonlarga asoslanib old qo'shimchalarni tasnif Elish. O'zak old qo'shimchalarning semantikasi. Yarim old qo'shimchalalar yordamida so'z yasash. Konversiya, uning kelib chiqishi va asoslari. So'z yasash yo'llini aniqlashda konversiyadagi semantik aloqalarning asosiy mezon Ekanligi. Konversiyaning keng tarqalganligini belgiloovchi asosiy

omillar konversiyani tarjima qilish muammolari. Qo'shma so'zlarning so'z yasashning keng tarqalgan yo'llaridan biri Ekanligi. An'anaviy va zamonaviy tilshunoslikda qo'shma so'zlarni tasnif qilish asoslari. Qo'shma so'z yasashning har xil turlari, ularning keng tarqalganligi. Qo'shma so'zlarni ona tilga tarjima qilish yo'llari. Qisqartma so'zlar (abreviatsiya). Qisqartma so'zlarning turlari. Klippinglar. Qisqartma so'zlarni tarjima qilishdagi qiyinchiliklar. So'z yasashning boshqa usullari: ma'no kengayishi, tovush va urg'u ko'chishi, tovushga taqlid qilish va reduplikatsiya, grammatik shakllarning leksikalizatsiyalashuvi va so'z yasashda har xil turlarning birkuvi.

5-mavzu. Frazzeologiya

Frazzeologiyaning maqsad va vazifalari. Turg'un va Erkin birkimallarni farqlash muammosi, ularni farqlovchi belgilar. Leksik birkish. Turg'un birkimallar va ularning har xil mezonlarga asosan tasnifi. Frazzeologik birkimallarning yuzaga kelish yo'llari. So'z va so'z birkimasining o'xshashligi va farqi. Frazzeologik birkiklar va ularni tarjima qilish muammolari.

6-mavzu. Etimologiya

Til lug'at tarkibining Etimologik jihatdan tasnifi. O'rganilayotgan tilda keyin paydo bo'lgan va boshqa tillardan kirib kelgan so'zlar. Xorijiy tillardan kirib kelgan so'zlarning turlari, o'zlashtirishi, assimilyatsiyasi, lug'at tarkibi va so'z yasash tizimiga ta'siri. Baynalmilal so'zlar. Etimologik lug'atlar.

7-mavzu. Leksikografiya

Leksikografiyaning fan sifatida rivojlanishi. Lug'atlarning asosiy turlari: Ensiklopedik, lingvistik, izohli va tarjima lug'atlari. Lug'at turlari muammosi va ularni yaratish usullari. Lug'atlar uchun so'z tanlash, lug'at maqolalarining tuzilishi va boshqalar. Ingliz, nemis, fransuz va ispan tillardagi lug'atlarning asosiy turlari: izohli va tarjima lug'atlari, sinonimlar lug'ati, frazeologik birkiklar lug'ati. Etimologik, ideografik, maxsus lug'atlar, neologizmlar lug'atlari va boshqalar.

O'quv lug'atlarining tuzilishi (so'zlarning birkish yo'llari lug'ati, ko'p qo'llaniladigan so'zlar lug'ati). Turi lug'atlarda so'z ma'nolarini ochib berish yo'llari. Tarjima jarayonida lug'at bilan ishlash, So'zning izohli tahlilini o'rganish, boshqa lug'atlardagi izohlari bilan qiyoslash. Til lug'at tarkibining o'zgarishi sosiolingvistik hodisa Ekanligi. Lug'at tarkibining sifat va son jihatdan o'zgarishi. Lug'at tarkibining leksik va stilistik tasnifi. So'zlarni ishlatilishi jihatdan tasnif Etish. Umumiy so'zlar va maxsus leksika. Arxaizmlar, istorizmlar, neologizmlar, ularning tarixiy bog'liqligi va o'zaro ta'siri. Asosiy va yordamchi

so'z turkumlarining son jihatdan o'zaro farqi. Nomiqlarning faolligi va lug'at tarkibining boyish yo'llari. So'zning ma'no taraqqiyoti rivoji, boshqa tillardan kirgan so'zlar qatlami.

3.01.2. O'RGANILAYOTGAN TIL TARIXI

1-mavzu. Roman - german tillari haqida umumiy ma'lumot

Roman va german tillarining hind-eyropa tillar oilasida tutgan o'rnini. Hozirgi zamon roman va german tillari, ularning tarqalishi va tasnifi. Roman va German qabilalari haqidagi ma'lumotlar: (Pitacs, Yuliy Sezar. Tasir) roman va german qabilalarining tasnifi va "xalqlarning buyuk ko'chishi" davrida ularning joylashishi. Roman - german va roman tillarining o'ziga xos xususiyatlari: undoshlarning birinchi ko'chishi, Grimm qonuni, Verner qonuni, unilarning o'zgarishi, otlarning turfanish tizimi, fe'llarning miqdor o'zgarishi va suffiksli fe'llarga ajralish tizimi, qadimgi aifroo, roman va german tillarining Eng muhim yozma yodgorliklari va ularning tasnifi.

2-mavzu. Tillar tarixini davrlashtirish muammosi

Eyropan qit'asida Kelt qabilalari. Rim qo'shinlarining Britaniya orollarini bosib olishi. Rimliklar qurgan tarixiy obidalar. Mintaqada g'arbiy german qabilalari va ularning Rim bilan aloqasi. Anglo-sakson, friz va yut qabilalarining Britaniya orollarini isitilo qilishi va anglo - sakson davrlarining yuzaga kelishi. Lotin tili va uning roman tillarining shakllanishidagi o'rnini va ahamiyati. Qadimgi aifruvilar va yozma yodgorliklar Nemis tilining paydo bo'lish tarixi. Roman-german tillari tovush tizimining tarixiy qonuniyalari; palatallashuv. Sonor undosh birkimallari oldida unilarning cho'zilishi, Keyingi undoshning tushib qolishi natijasida unilarning cho'zilishi. Undoshlarning birinchi va ikkinchi ko'chishi.

3-mavzu. Morfologiya

Roman-german tillari morfologiyasi. Oning grammatik kategoriyalari: rod, son, kelishik. Negiz asosida otlarning qadimgi tasnifi. Otlarda ko'plik shakllarining hosil bo'lishi va ularning turlari. So'zning morfologik strukturasini. Ichki fleksiya yordamida o'zakkdagi unilarning o'zgarishi. Tashqi fleksiya. Fleksiyasiz tovush almashinishi.

4-mavzu. Qadimgi german va roman tillarida sifat, olmosh va son

Sifanning ikki xil turlanishi: kuchli va kuchsiz turlanish, turlanishlarning paydo bo'lishi. Kishilik olmoshlarini, olmoshlarda grammatik kategoriyalar: shaxs, son (ikkilik sonining mavjudligi), Ko'rsatish olmoshlarining paydo bo'lishi. Sanoq sonlar. Taritb sonlar.

5-mavzu. Qadimgi roman-german davrida fe'l.

Kuchli va kuchsiz fe'llar. Prezent fe'llar va ularning morfologik xususiyatlari. Suppletiv fe'llar. Fe'llarning asosiy grammatik kategoriyalari: shaxs, son, zamon, mayl. Fe'lning analitik shakli masalasi. Nisbat kategoriyasi.

6-mavzu. Qadimgi roman va german tillarida sintaksis

Sintaksis. Gap turlari. So'roq gaplarda so'z tartibi. Gapda bosh bo'laklarning ifoda etilishi. Sodda gapda sintaktik aloqalarning ifodalanishi. Kelishiklarning vazifalari.

7-mavzu. Qadimgi roman-german tillari lug'at boyligi

Roman-german tillari lug'at tarkibi va ularning taraqqiyoti. Lug'at tarkibining xususiyatlari. Umum hind – evropa va umum roman va german so'zlari, lug'at tarkibining boyib borishi va uning turi yo'llari: Affikslar yordamida so'zlar yasash. So'z yasash jarayonining mahsuldor va kam mahsullik xususiyatlarini aks ettiruvchi affiksalar. Qo'shma so'zlar. qo'shma so'zlarni hosil qilish yo'llari. Tovush almashishi (umlaut). Eski so'zlarning yangi ma'noga Ega bo'lishi. O'zlashtirma so'zlarning ishlatilishi.

8-mavzu. O'rganilayotgan til tarixining o'rt davri

O'rt davrning asosiy tarixiy voqealari. Unliqlar tizimining o'zgarishi. Urg'usiz unliqlarning hosil bo'lishi va ularning keyinchalik tushib qolishi. O'rt davrda unliqlarning cho'zilishi va qisqarishi. Diftonglarning cho'zilishi va qisqarishi. Diftonglarning o'rt davrda cho'zilishi va qisqarishi. Diftonglarning o'rt davrda monofonglashuvi. Yangi diftonglarning hosil bo'lishi. Undoshlar tizimining o'zgarishi. O'rt davrda grafikasidagi o'zgarishlar. Morfologiya. 12-15 asrlarda morfologiyada sodir bo'lgan o'zgarishlar. Otlarning turlanishida kelishiklarning soddalashtirib borishi va ularning predlogi birkamalar bilan almashirilishi. Sifat darajalari. Qiyosiy darajalarda analitik shaklning yuzaga kelishi. Olmoshlarining turlanishida ikki kelishikning tizimga o'tishi. Ko'rsatish olmoshlarida ikki turning hosil bo'lishi. Yangi olmoshlarining paydo bo'lishi. Aniq va noaniq artikllarning paydo bo'lishi. Kuchli fe'llar tizimidagi o'zgarishlar. Fe'l bo'yicha hozirgi zamon sifardosh shakllarning o'ziga xos xususiyati. Fe'lning aniq, majhul va o'tgan zamon shakllarining yuzaga kelishi.

Ravishdosh va infinitivning paydo bo'lishi. Ravishlarning suffiksalar yordamida yasalishi. Suffiksalarining soddalashtiruvchi.

9-mavzu. Roman-german tillarida sintaksis

Gapning bosh bo'laklaridagi qat'iy tartibning asta – sekin qanor topishi. Qo'shimcha gaplarning rivojlanishi. O'rt davr lug'at tarkibining o'ziga xos xususiyatlari. Jjimoiy tuzimning o'zgarishi, hunarmanchilik, savdo-so'iq va qishloq xo'jaligi taraqqiyoti munosabati bilan lug'at tarkibining boyib borish yo'llari. Eskirgan so'zlarning yangi ma'noda ishlatilishi, affiksalar yordamida yangi

so'zlarning ishlatilishi. Ikki til, ya'ni skandinav va fransuz tillari hisobiga ingliz va nemis tili lug'ati tarkibining boyib borishi.

10-mavzu. Tillar taraqqiyotining yangi davri

Roman-german tillari taraqqiyoti tarixining yangi davridagi asosiy tarixiy voqealari. Milliy tilning vujudga kelishida rouxtat shevasining ahamiyati. Maxalliy shevalarning saqlanib qolishi va ularning jjimoiy ko'rinishlari. Kasb – hunar jargonlarining paydo bo'lishi. Kirob nashr qilinishi munosabati bilan milliy til yozma shaklining keng tarqalib borishi. Yangi davrda sodir bo'lgan asosiy fonetik o'zgarishlar. "Unliqlarning buyuk ko'chishi". Urg'usiz bo'lgan unliqlarning tushib qolishi. Yangi unli tovushlarning paydo bo'lishi. Unliqlar va undoshlar tizimida sodir bo'lgan boshqa o'zgarishlar. Tillar grammatik tizimida sodir bo'lgan o'zgarishlar. Fe'llarning noto'g'ri tushlanishi tizimidan to'g'ri fe'llar guruhiga o'tishi. Majhul nisbatning rivojlanishi, ish – harakat va holat passivi ma'nolarning farqlanishi.

3.01.3. NAZARIY FONETIKA

1-mavzu. O'rganilayotgan tilda segment fonemalar

Segment fonemalarning artikulyasion tomoni: tovushlar hosil bo'lishining to'rt mexanizmi (kuch, tebranish, rezonatorlik va to'siqni engish), ularga aloqador bo'lgan nutq organlari. Nutq organlarining tuzilishi, faoliyati va vazifalari. Unli tovushlarni tasnif qilishda o'zbek, rus, Evropa va Amerika olimlarining fikrlari. Unliqlarning talaffuz turg'unligiga ko'ra (monofong, diftong, diftongoid), tilning gorizontal va vertikal harakatiga ko'ra, lablarning holatiga ko'ra, tarixiy cho'ziqligiga ko'ra, nutq organlarining taranglashuviga ko'ra tasnif. O'rganilayotgan til unliqlarini rus va o'zbek tili unliqlari bilan qiyoslash. Undosh tovushlarni tasnif qilishda rus, o'zbek, ingliz, nemis, fransuz, ispan va amerika olimlarining fikrlari. Undosh tovushlarni tovush puychalarning ishtirokiga ko'ra va talaffuz kuchiga ko'ra: faol va passiv nutq organlariga ko'ra: tovush hosil bo'lishida to'siqning turiga ko'ra va shovqinning xarakteriga ko'ra. Kichik tilning faoliyatiga ko'ra tasnif. O'rganilayotgan tilda affrikat tovushlarining soni haqida fikrlar. O'rganilayotgan tildagi undoshlarni rus va o'zbek tili undoshlari bilan qiyoslash. Unli va undosh tovushlarning hosil bo'lishida asosiy farqlar. Turli tillarda mavjud bir xil tovushlarning sifat jihatidan farqlanishi. Artikulyasion baza tushunchasi. Segment fonemalar hosil bo'lishining akustik tomoni: nutq tovushlarining, fizik xususiyatlari (tovush tebranishi, cho'ziqligi, ovoz toni), ularning artikulyasion shakli. Segment fonemalarning fonologik tomoni: fonemaga ta'rif berish muammasi.

2-mavzu. Fonema nazariyasi

Fonemaning uch xususiyati: yaklitligidan iboratligi: uning material (talaffuz) tomoni, abstraktligi, umumiyligi, funksional, ya'ni ma'no farqlay olish xususiyati.

Fonema va uning variantlari (allofonlar). Segment fonemalarning konstitutiv va diskriptiv vazifalari. Urg'usiz unillar va ularning tasnifi. Transkripsiya va uning turlari. Nutq tovushlarining o'zgarishi va ularning turlari. Bu haqda Moskva va Sankt Peterburg olimlarining qarashlari. Assimilyatsiya, akkomodatsiya va Eliziya kabi tovush o'zgarishi xususiyatlari.

3-mavzu. Tillarda bo'g'in qurilishi

Bo'g'in fonetkaning talaffuz birligi sifatida. Bo'g'inning nutqdagi vazifalari. Bo'g'in hosil qiluvchi tovushlar. Bo'g'inning tarkibiy qismlari va turlari. Bo'g'in boshida va oxirida unli va undoshlarning birtika olishi. O'rganilayotgan xorijiy tilda bo'g'in ajratish qoidalari. Bo'g'in haqida mavjud nazariyalar. Bo'g'inning vazifalari.

4-mavzu. So'z urg'usi

So'z urg'usi tushunchasi, ularning turlari (dinamik, musiqiy, sifat va miqdor urg'ulari). So'z urg'usining xususiyatlari. Urg'uning o'rmi va darajasi. Urg'u o'rmini belgilovchi omillar (ressessiv, ritmik, grammatik va semantik), ularning o'zaro munosabati. So'z urg'usining vazifalari.

5-mavzu. Intonatsiya Intonatsiya ta'rifi. Tor va keng ta'rif. Intonatsiyaning

tashkiliy qismlari va ularning vazifalari. Intonatsiya va prosodiya. Intonatsiyaning melodik komponenti, uning ta'rifi va vazifalari. Teksti hosil qilishda melodik komponentning roli. Melodik komponentning turlari. Intonatsiyaning gap urg'usi komponenti, uning ta'rifi va vazifalari. Gap urg'usining turlari. Gap urg'usi va so'z urg'usi munosabati. Gap urg'usining main tuzishda ritmik va intonatsion guruhlar hosil qilishdagi roli. Gap urg'usining melodik komponent bilan o'zaro munosabati va gapning kommunikativ markazini hosil qilish qobiliyati. Gap urg'usining vazifalari. Intonatsiyani yozma ifodalash turlari (L. Armstrong va I. Uord sistemasi va R. Kingdon metodi). Intonatsiyaning raqamli va pog'onali ifodalanishi.

Intonatsiyada nutq tezligi (temp), ovoz bo'yog'i (tembr), pauza (to'xtam) va ritm (urg'uli va urg'usiz bo'g'inlar ketma-ketligi) kabi birliklarning vazifalari.

Intonatsiyaning fonologik vazifasi. Intonema tushunchasi. Intonatsiyaning matn hosil qilish vazifasi.

6-mavzu. Nutqning fonostilistik xususiyatlari

Fonostilistikaning asosiy o'rganish ob'ektlari. Talaffuz normasi va uning stilistik farqlanishi masalasi. Fonetik uslublarni ifodalashda Ekstralingvistik va paralingvistik vositalar. Tovush va intonatsiya stilistikasi. Intonatsion uslub turlari. Fonetik sinonimiya masalasi. Tovushlar simvolizmi tushunchasi.

3.01.4. NAZARIY GRAMMATIKA

1-mavzu. Nazariy grammatika faniga kirish

Morfologiya va sintaksis. Grammatikaning ta'rifi. Grammatik shakl va grammatik ma'no. Til va nutq. Aktualizatsiya. Grammatik qurilishning birliklari. Tilni

grammatik jihatdan tasvirlashning turlari. Grammatikadagi metod va nazariy yo'nalishlar. Grammatikadagi asimmetriya hodisasi. Funktsional yondashuv. Grammatik kategoriyalar. Grammatik kategoriyaning mazmun plani. Grammatik kategoriyaning ifoda plani.

2-mavzu. Morfologiya

O'rganilayotgan tilning grammatik vositalari: so'z tartibi, yordamchi so'zlar, grammatik qo'shimchalar, urg'u va intonatsiya, o'zak tarkibidagi tovushlar o'zgarishi. Morfema, morf, allomorf va ularning strukturaviy turlari. Morfemaning turlari. Analitik shakl tushunchasi. Til grammatik tizimining xususiyatlari. So'z turkumi. Asosiy so'z turkumlari. Mustaqil va yordamchi so'zlar. O'rganilayotgan tilda so'z turkumlarining umumiy xususiyatlari. So'z turkumlarining shakl va ma'nolari. Transpozitsiya hodisasi.

3-mavzu. Ot so'z turkumi

Xorijiy tilda otning distributiv belgilari. Ularning boshqa so'z turkumlari yordamida qo'shilishi. Otning so'z turkumi sifatida morfologik va semantik xarakteristikasi. Otnlarning asosiy semantik guruhlari. Son kategoriyasi. Otnlarda ko'plik kategoriyasining ishlatilishi. Jamlovchi va partitiv otnlar. Determinativlar. Determinativlarning so'z turkumi sifatidagi umumiy xossalari. Determinativlarning semantikasi. Kelishik kategoriyasi, kelishik kategoriyasi haqida har xil nazariyalar. Egallik kelishigining shakli va uning qo'llanish xususiyatlari. Aniqlik-anoaniqlik kategoriyasini ifodalovchi asosiy vosita. Artiklning umumnazariy muammolari, artiklning funksiyalari, Rod kategoriyasi

4-mavzu. Sifat va ravish

Sifat so'z turkumi sifatida. Uning asosiy xususiyatlari. Sifatning semantik tasnifi. Qiyoslash kategoriyasiga oid olmoshlarining semantikasi, sintaktik xossalari, grammatik kategoriyalari va shakllari. Ravishning semantik - grammatik guruhlari. Adverbializatsiya.

5-mavzu. Fe'l

Fe'l - so'z turkumi sifatida. Uning leksik, morfologik va sintaktik xususiyatlari, umumiy va farq qiluvchi tomonlari. Fe'lning morfologik vazifasiga ko'ra tasnifi: mustaqil fe'llar, o'timli va o'timsiz fe'llar, ma'no jihatidan tugallangan va tugallanmagan fe'llar. Fe'lning grammatik kategoriyalari: aspekt (tarz) kategoriyasi, nisbat kategoriyasi. Majxul nisbatning keng tarqalish sababari. Majxul konstruksiyalarning qo'llanish xususiyatlari. Fe'l mayllari. Ular to'g'risidagi zamonaviy konsepsiyalar. Fe'lning semantik - grammatik guruhlari. Fe'l tizimidagi grammatik ma'nolarni ifoda qilish vositalari. Fe'lning shaxssiz formatlari. Infinitiv, gerundiiv va siftdosh.

6-mavzu. Son, Olmosh

Son-so'z turkumi sifatida. Conning turlari. Sonning gapdagi vazifalari. Olmosh so'z turkumi sifatida. Olmoshning kelishik kategoriyasi. Olmoshning semantik va strukturaviy turlari.

7-mavzu. Yordamchi so'z turlari
Artikl, ko'makchi, bog'lovchi, yuklama va modal so'zlar.

8-mavzu. Sintaksis

Gap tushunchasini aniqlash xaqidagi asosiy fikrlar. Gapni aniqlashda klassik yondashuv. Gap tasnif. Gapning maqsadga ko'ra turlari: bir bosh bo'lakli va ikki bosh bo'lakli gaplar. Gapda ellipsis tushunchasi. Bir bosh bo'lakli va ikki bosh bo'lakli gaplarning farqi. Gap – kommunikatsiya birligi sifatida, gapning vazifasi, tuzilishi. Asosiy va ikkinchi darajali bo'laklar. Ega. Eganing ifoda vositalari. Kesim - gapning asosiy belgisi sifatida. Modallik tushunchasi. Kesimning asosiy xususiyati. Modallik kategoriyasining ifoda usullari. So'z birkmasi. Birkma xosil bo'lish omillari. So'z birkmasining strukturaviy - funksional tipologiyasi. So'z birkmasining komponentlari o'rasidagi semantik munosabatlar. Gap bo'laklarining strukturaviy tiplari. Gap bo'laklari va so'z turlari o'rasidagi munosabat. Predikativlik munosabatlarining o'ziga xos shakllariga Ega bo'lgan gaplar. Qisqartirilgan sintaktik strukturaga Ega bo'lgan gaplar. To'liqsiz gaplar. Alov gaplar. Polipredikativlik va murakkablashgan gaplar. Qo'shma gaplar. Bog'langan qo'shma gaplar. Ergashgan qo'shma gaplar.

9-mavzu. Til grammatik strukturasi tahlil qilishning zamonaviy metodlari
O'rganilayotgan til grammatik tuzilishining o'ziga xos xususiyatlari. Grammatik ma'noni ifoda etuvchi vositalar. Grammatik kategoriyalar. Grammatik shakl va grammatik ma'no tushunchalari. So'zning sintetik va analitik shakllari. So'z turlari va gap bo'laklari orasidagi munosabat. So'zning morfologik strukturasi. Morfema va uning turlari. Kombinatorika tushunchasi. Morfologiya va Sintaksis. Sintaktik strukturalar. Sintaksisda modeldash tushunchasi. Gapni tahlil qilish metodlari. Grammatikaning turlari: an'anaviy grammatika, mantiqiy grammatika, strukturaviy grammatika, bevosita tashkil etuvchilarga ajratish grammatikasi, transformasion grammatika, generativ grammatika, kelisnik grammatikasi, kognitiv grammatika. O'rganilayotgan tilda til birliklari orasida kuzatiladigan sintaktik aloqalar turlari; Koordinatsiya, Subordinatsiya, Predikatsiya, Birlamchi va ikkilamchi predikatsiya tushunchalari. Murakkab tarkibli strukturalar. Polipredikativ qurilmalarning strukturaviy-funksional tahlili.

5120100- Filologiya va tillarni o'qitish (Fransuz tili) ta'lim yo'nalishi
bitiruvchilari uchun ixtisoslik fanlaridan Yakuniy davlat attestatsiyasi sinovi
savollari

3.01.1 Leksikologiya fani bo'yicha:

1. La lexicographie et la lexicologie.
2. Qu'est-ce qu'un mot ? Et qu'est-ce qu'un dictionnaire ?
3. La formation d'un mot
4. La lexicologie en tant que partie de la linguistique

5. L'objet d'étude de la lexicologie
6. Qu'est-ce que c'est que la lexicologie?
7. Définitions de l'unité lexicale : Lexique et vocabulaire
8. Les homophones et les homonymes
9. Vocabulaire passif et vocabulaire actif
10. L'économie du lexique
11. Les relations entre les classes grammaticales
12. Une relation morphosémantique ou sémantique
13. Les liens de la lexicologie avec la grammaire.
14. Les liens de la lexicologie avec la phonétique.
15. Les liens de la lexicologie avec la stylistique.
16. Qu'est-ce que c'est que la lexicologie ?
17. A quelles autres branches est liée la lexicologie ? Citez des exemples.
18. Par quoi s'explique la richesse en homonymes du vocabulaire de la langue française ?

3.01.2. O'rganilayotgan til tarixi fani bo'yicha:

1. Le résumé du texte « Tu es une grande artiste ».
2. Acceptions des mots « jouer, tourner ».
3. Art théâtral en Ouzbékistan.
4. Votre perception de la nouvelle « Les violettes du Mercredi » (un bref résumé).
5. Article de presse.
6. Le résumé du texte « Le mystère du théâtre ».
7. Acceptions des mots « instant, tourner ».
8. Art théâtral en France.
9. Votre perception de la nouvelle « Les violettes du Mercredi » (un bref résumé).
10. Article de presse.
11. Le résumé du texte « Marcadet-Palace ».
12. Comment comprenez-vous la sentence de J. Onimus :
13. « Le cinéma enseigne aux foules la beauté d'un monde, qu'elles avaient cessé de voir. Le cinéma, usine de rêves, aussi une machine à faire des dieux: comme le mot en poésie, l'image au cinéma n'est qu'un moyen de provoquer un sentiment qui lui est habituellement associé. »
14. Traduisez les expressions phraséologiques équivalentes dans les deux langues. Faites-les entrer dans des phrases: rompre les oreilles à qn, rebattre les oreilles à qn, fermer l'oreille.
15. Toutes les acceptions du mot « traiter, atteindre » Faites-les entrer dans les phrases.

3.01.3. Nazariy fonetika fani bo'yicha:

1. Quels sont les aspects de la phonétique ?
2. Qu'est ce que c'est que l'orthographe ?
3. De quoi s'occupe l'aspect physique ?
4. Quelle est la base de la prononciation orthographique du français ?
5. Qu'est ce qu'étudie l'aspect articulatoire ?
6. Donnez les aperçus de diverses théories du phonème.
7. Exposez-bien de l'aspect linguistique.
8. Le rapport de l'orthographe avec l'histoire de la langue.
9. Qu'est ce que c'est que la phonétique et la phonologie ?
10. Comment l'orthographe détermine l'emploi des sons et de l'accent en français ?

11. Quels sont les principes linguistiques établis par F. de Saussure ?

12. Pourquoi la norme orthographique n'est pas homogène ?

13. Le rôle de la phrase et de la proposition.

14. L'accent d'insistance logique.

3.01.4. Nazariy grammatika fani bo'yicha:

1. Expliquez les éléments de la phrase.
2. Quels sont les mots variables et les mots invariables ?
3. La phrase composée
4. Où le mot est-il rarement isolé et où voit-on nettement le radical ?
5. La concordance des temps et le discours rapporté
6. De quoi est adjoind le radical ?
7. Exprimer la cause dans les propositions subordonnées
8. Quels autres mots ou groupes de mots peuvent jouer le rôle du nom ?
9. Expliquez le genre des noms masculin et féminin ?
10. Comment est formé le nom composé et son pluriel ?
11. Comparez les noms communs et les noms propres
12. Exprimer la condition et hypothèse dans les propositions subordonnées.
13. Comment peut-on distinguer les adjectifs ?
14. La concordance des temps et le discours rapporté.
15. Comment est le féminin des adjectifs qualificatifs ?
16. Quels sont les adjectifs dont le féminin est exceptionnel ?

Fransuz filologiyasi kafedrasining boshlig'i O.O. Bobokalonov

